

Õiguskantsler

Minister Jaak Aaviksoo
Haridus- ja Teadusministeerium
hm@hm.ee

Teie nr
Õiguskantsler 28.08.2012 nr 7-8/100681/1203991

Märgukiri Põhikooli ja gümnaasiumi sisseastumisavaldused

Austatud härra minister

Pöördun Teie poole, et juhtida tähelepanu põhikooli ja gümnaasiumisse sisseastumisavalduste probleemile. Olen aastate jooksul mitmel juhtumil alustanud menetluse¹, kui minuni on jõudnud teave, kuidas koolid küsivad sisseastumisankeetides isikuandmeid, mille suhtes neil puudub otsene teadmismajadus. Märgin siinkohal, et mõistagi on olukord erinev kooli kandideerimisel ning vastuvõtmisel. Uurisin Internetist pisteliselt 2012. aastal koolide aktuaalseid sisseastumisankeete ning tõden, et olukord ei ole oluliselt muutunud – jätkuvalt on levinud vanemate töökohtade ja ametite küsimine. Koolil on vaja vanemate kontaktandmeid, et tagada lapse turvalisust ja koolikohustuse täitmist. Eeskätt koolikohustuse täitmine eeldab vanemate ja kooli koostööd, mille õnnestumiseks on vaja usalduslikku suhet vanema ja kooli vahel. See suhe võib oluliselt kahjustuda, kui tööandja saab lapsega tekkinud probleemidest teada. Leian samuti, et õpilase vanemate töökoha ja ameti teadmine võib kaasa tuua õpilaste varajase rühmitamise nende vanemate haridustaseme ja positsiooni järgi, mis võib avaldada mõju nii lapse õpitulemustele kui ka hilisematele karjäärivalikutele.

Koolide sisseastumisinfo otsimisel Internetist pörkusin veel teisegi õigusliku probleemiga. Väga paljudes gümnaasiumides ei olnud sisseastumisavaldusi üldse Internetis, mitmetel olid need väga raskesti leitavad. Avaliku teabe seaduse (AvTS) järgi peab aga niisugune info olema veebilehel kasutajasõbralikul viisil avalikuks tehtud.

Põhikooli ja gümnaasiumi seaduse (PGS) § 84 lg 1 kohaselt teostab riiklikku järelevalvet kooli õppe- ja kasvatustegevuse üle Haridus- ja Teadusministeerium. **Palun Teil seetõttu aidata kaasa hea halduse tava ja põhiõigusi austava praktika juurutamisele koolides vanemate isikuandmete küsimisel ning tõsta koolide teadlikkust selles osas.**

Järgnevalt kirjeldan lühidalt minu menetluses olnud juhtumite asjaolusid, toon näiteid aktuaalsetest ankeetidest ja esitan seejärel enda analüüsi.

¹ Õiguskantsleri seaduse § 19 kohaselt kuulub õiguskantsleri pädevusse teostada järelevalvet selle üle, kas riigiasutus, kohaliku omavalitsuse asutus või organ, avalik-õiguslik juriidiline isik või avalikke ülesandeid täitev füüsiline või eraõiguslik juriidiline isik järgib põhiõiguste- ja vabaduste tagamise põhimõtet ning hea halduse tava. ÕKS § 34 lg 1 näeb ette, et õiguskantsler alustab menetlust isiku avalduse alusel või talle laekunud teabe alusel omal algatusel.

1. Asjaolud ja menetluse käik

1.1. 2007. aasta menetlus

1. 2007. aastal alustasin menetluse, et kontrollida isikuandmetega seonduvaid probleeme mõnes Tallinna ja Tartu koolis. Muuhulgas uurisin ka seda, milliseid isikuandmeid kogutakse sisseastujate ankeetides.
2. Menetluse käigus selgus, et neljas gümnaasiumis koguti ka andmeid vanemate töökoha ja ameti kohta.
3. Menetlusse kaasatud Tallinna Haridusamet kinnitas, et ta on saatnud koolidele ringkirja ja juhtinud tähelepanu vajadusele arvestada senisest enam isikuandmete kaitsmise vajadust.
4. Asusin 05.11.2007 lõppvastuses nr 7-9/071257/00707477 seisukohale, et koolide tegevuseks ei ole vanemate töö- ja ametikohtade andmete kogumine sisseastumise hetkel vajalik, mistõttu saab nimetatud andmete esitamine vanemate poolt olla vaid vabatahtlik. Vanemate ameti- ja töökoha andmeid võib kool küsida seega vaid vanemate nõusoleku olemasolu korral. Edastasin oma seisukoha teadmiseks ka Haridus- ja Teadusministeeriumile, juhtides tähelepanu selle menetluse käigus ilmnunud probleemidele.

1.2. 2010. aasta menetlus

5. Eesti Päevalehes 14.04.2010 ilmunud artiklist² sai mulle teatavaks, et mõningates koolides küsitakse sisseastuja ankeedis ikka lapse ema ja isa töökohta ning ametit. Alustasin menetluse ning pöördusin järelepärimisega artiklis nimetatud koolide poole.
6. Tallinna Prantsuse Lütseum edastas koos kirjaga I ja X klassi õpilaskandidaadi ankeedid. Lütseumi direktor selgitas, et õpilaskandidaadi ankeedis küsitud informatsioon on koolile vajalik selleks, et direktoril **oleks vajadusel võimalik lapsevanema töökohta külastada**. Kooli juht märkis, et koolil peab olema ülevaade lapsevanematest lapse enda pärast. Lütseumi direktor märkis, et **koolil peaks olema ülevaade ka lapsevanema tööst ja tegemistest**, sest nii on see direktori sõnul pedagoogika ajaloos ikka olnud ja peaks ka edaspidiseks jääma. Direktor rõhutas, et erinevalt kõnealuses artiklis kõlanud kahtlustustest eelistatakse Tallinna Prantsuse Lütseumis võrdsete tulemuste korral kooli vastu võtmisel valida lapsi vaesematest peredest.
7. Vastusele lisatud ankeetidest ilmnes, et Tallinna Prantsuse Lütseumi esimesse klassi astuja puhul küsitakse ankeedis õpilase järgmisi andmeid: ees- ja perekonnanimi, sünniaeg ja -koht, isikukood, rahvus ja kodune keel, kodune aadress, kodune telefon. Küsitakse samuti andmeid isa ja ema ees- ja perekonnanime, töökoha, ameti, töötelefoni ning koduse aadressi kohta. Isa ja ema töökoha ja ameti juures puuduvad tärnid ning allpool on märges, et tärnita küsimustele vastamine on fakultatiivne.
8. Võru Kreutzwaldi Gümnaasium selgitas enda vastuses, et vanemate töökohaandmete küsimise tingis **vajadus leida lisakontakt vanemaga**. Direktori kinnitusel on sageli ette tulnud olukord, kus

² K. Anvelt: „Kooli huvitab vanemate töökoht“. – Eesti Päevaleht 14.04.2010. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.epl.ee/artikkel/574969>

lapsevanema telefoninumber on muutunud, kuid kooli sellest teavitatud ei ole. Eriti oluline on direktori hinnangul saada kontakti vanematega, kelle lastel on sotsiaalseid ning edasijõudmisega seotud probleeme. Sageli ei ole vanematel aga isiklikku telefoni, sissekirjutus ei vasta elukohale või vahetatakse elukohti kiiresti.

9. Direktor rõhutas, et gümnaasiumi jaoks on äärmiselt oluline põhikooli ja gümnaasiumi seaduse (PGS) §-st 17 tuleneva **koolikohustuse täitmine**. Nimetatud sättest tulenevalt peab kool tagama koolikohustuse täitmise kuni õpilase 17-aastaseks saamiseni või põhikooli lõpetamiseni. Direktor kinnitas, et kooli järjekindlus, nõudlikkus ning tõhus koostöö vanematega on andnud tulemusi ning koolikohustuse täitmise paranenud tasemega võib rahul olla.

10. Direktor selgitas, et kool on juba 2010. a veebruarikuus siiski loobunud lapsevanema töökohaandmete küsimisest. Inimliku eksimuse tõttu oli Internetti siiski jäänud vana versioon. Kool lisas oma vastusele ka õige blanketi.

11. Miina Härma Gümnaasium selgitas enda vastuses, et ankeedis küsiti siiski vaid vanemate nimesid, e-postiaadressi ja telefoninumbreid, vanemate töökohti ei tulnud ankeeti märkida.

12. Rocca al Mare Kool selgitas enda põhjalikus vastuses, et õpilaskandidaadi ankeet sisaldab endas küsimusi vanemate ameti ja töökoha kohta. Kooli kinnitusele on see teave vajalik kooli eesmärkide saavutamiseks ning kooli väärtuste hoidmiseks: „Üheks olulisemaks kooli tegevuse põhiväärtuseks on ühteoidev ja tugev kooli kogukond, kuhu kuuluvad meie õpilased, lapsevanemad ja õpetajad. Kool, koos oma kogukonnaga, õpib ja areneb muutuv maailmas. Meie soov on pidevalt mõelda ja anda oma panus, et hoida eesti kultuuri, loodust, inimeste tervist ja nende õigusi. Rocca al Mare Kooli tähtsaimaks eesmärgiks on lapsele soodsa ja turvalise keskkonna loomine kujunemaks haritud inimeseks. Igasse kooli pürgijasse suhtub Rocca al Mare Kool kui oma kogukonna liikmesse.“

13. Rocca al Mare Kooli direktor selgitas lähemalt, et kooli loomisest alates tegutseb kooli vanematekogu, mis on lüliks kooli ja kodu vahel: „Vanemate abiga on koolis korraldatud mitmeid õpilaste kooliharidust rikastavaid projekte. Traditsiooniliselt saavad gümnaasiumiõpilased igal aastal veeta töövarjupäeva just meie enda kooli lastevanemate töökohtades. Ka on väga paljud meie lapsevanemad kaasatud otseselt õppeprotsessi. Nad annavad valikkursuste ja klassijuhataja tundide raames eri teemalisi loenguid oma ameti ja eriala valdkonnas. Siinkohal ei oma tähtsust, mis eriala või ametiga just täpselt tegemist on. Oluline on avardada teadmisi ja informatsiooni erinevate erialade inimeste kaudu. Kooli ja kodu vahelise suhtlemise aluseks on vastastikuse rikastamise printsiip – õpitakse üksteiselt ja õpitakse koos.“

14. Menetluse alustamise ajendiks olnud ajaleheartiklis väljendatud kahtlustust, et vanema töökoht ja amet võivad mõjutada lapse kooli vastuvõtmist, kommenteeris kool järgmiselt: „Rocca al Mare Kool tahab käia ajast ees, olla eeskujuks nii haridusmaastikul kui ka ühiskonna arengus. Kooli ideaaliks on avatus ning üks avatuse tahke on, et kool peab olema kättesaadav kõigile lastele ning pere majanduslikud võimalused ei ole Rocca al Mare Koolis õppimise takistuseks. Seega ei sõltu õpilase vastuvõtmine vanemate töökohast ja ametist. Vastupidi, meil on olemas hästi töötav toetusüsteem, millega me aitame majanduslikult mitte nii heal järjel olevate perede lapsi.“

15. Minu järelepärimine ajendas Rocca al Mare Kooli siiski jätma andmeid vanema töökoha ja ameti kohta ankeedist välja. Kool rõhutas, et „Heaks tavaks suhtlemisel kooli ja kodu vahel on eelkõige otsesed kokkulepped ja vestlused. Seega ei pea me enam vajalikuks ülalmainitud andmeid koguda õpilaskandidaadi ankeedis.“

1.3. Näiteid sisseastujate ankeetidest 2012. aastal

16. Uurisin neljakümnest gümnaasiumist koosnevat valimit, et välja selgitada, kas sisseastumisankeedis küsitakse jätkuvalt vanema töökohta ja ametit. Enamike gümnaasiumide lehel avalduse vorm kas puudus või ei olnud otsimisel leitav. Mitme gümnaasiumi avaldustes küsiti vaid vanemate kontaktandmeid. Näiteks Narva Humanitaargümnaasiumi ankeedis oli lisatud ka selgitus: „Andmeid vajatakse õpilasraamatu ja klassipäeviku täitmiseks ning õpilaspileti väljastamiseks.“³

17. Siiski leidsin mitu kooli, kus küsitakse vanemate (mõnes koolis ka kasuvanemate) töökohta ja ametit:

- Noarootsi gümnaasiumi ankeedis küsitakse nii ema kui isa ees- ja perekonnanime, töökohta ja ametit.⁴
- Kose gümnaasiumi 1. ja 2.–9.klassi astuja ankeetides tuleb ära märkida ema, isa ja ka kasuema või kasuisa töökohta andmed. Sama kooli 10. klassi astujatelt soovitakse vaid ema ja isa nime, nende isikukoode ja kontaktandmeid (telefon, e-kiri).⁵
- Vanalinna Hariduskolleeegiumi ankeedis tuleb märkida isa ja ema töökohta ja amet, kodune aadress, telefon, mobiiltelefon ja e-post.⁶
- Paide Gümnaasiumi ankeedis tuleb samuti märkida isa ja ema töökohta ja amet ning e-postiaadress ja telefon.⁷
- Paide Ühisgümnaasiumis küsitakse samuti vanemate töökohta ja ametit.⁸
- Põlva Ühisgümnaasiumis tuleb märkida isa ja ema töökohta ja amet.⁹

18. Eelnevast tulenevalt usun, et ankeetides vanemate töö- ja ametikoha andmete küsimine võib olla terves Eestis jätkuvalt üpris ulatuslikult levinud praktika.

2. Õiguskantsleri arvamus

2.1. Põhiseadusest tulenev taust

19. Eesti Vabariigi põhiseadus tagab igale inimesele õiguse perekonna- ja eraelu puutumatusse (§ 26) ning enesemääramisele (§ 19). Viimase üheks osaks on ka nn informatsiooniline enesemääramise õigus. Mainitud põhiõigused peavad tagama, et isik saaks võimalikult palju ise otsustada, kas ja millises ulatuses enda kohta käivaid andmeid levitada. Eraelu ning informatsioonilise enesemääramisõiguse kaitse tagamiseks peab riik seadma piirid isikuandmete töötlemisele.

2.2. Isikuandmete töötlemise üldised alused

20. Isikuandmetega seotud küsimusi reguleerib isikuandmete kaitse seadus (IKS). Isikuandmed on mis tahes andmed tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta, sõltumata sellest, millisel kujul

³ Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.narvahg.edu.ee/index.php?lang=est&mod=text&type=rm&parent=1223223012> (24.08.2012)

⁴ <http://www.ng.edu.ee/?pid=7> (24.08.2012)

⁵ <http://www.kose.edu.ee/w3/> (24.08.2012)

⁶ <http://www.colleduc.ee/gymsisse/andmeleht%20uus%20II.pdf> (24.08.2012)

⁷ <http://www.paidegymn.ee/pages.php?PID=51&MenuID=81> (24.08.2012)

⁸ http://kool.paideyg.edu.ee/index.php?option=com_content&task=view&id=152&Itemid=109 (24.08.2012)

⁹ <http://www.polvayg.edu.ee/dokumentid/blanketid/> (24.08.2012)

või millises vormis need andmed on (IKS § 4 lg 1). Selle menetluse kontekstis on isikuandmeteks isiku nimed, elukoha-, töökoha-, sidevahendite andmed.

21. Isikuandmete töötlemise all peetakse silmas iga isikuandmetega tehtavat toimingut, näiteks isikuandmete kogumist, salvestamist, korrastamist ja säilitamist. Isikuandmete töötlemisega on seega tegemist, kui lapsevanem koolile täidetud ankeedi esitab ja kool selle ankeediga edasi toimetab, sh seda alles hoiab.

22. Isikuandmete töötlemisel tuleb järgida IKS §-s 6 sätestatud põhimõtteid. Eelkõige tuleb jälgida **eesmärgipärasuse põhimõtet**, mis tähendab, et andmeid võib koguda ainult eesmärgikohaselt ehk üksnes määratletud ja õiguspärase eesmärkide saavutamiseks. Samuti tuleb andmete kogumisel järgida **minimaalsuse põhimõtet**, mis tuleneb IKS § 6 punktist 3. See tähendab, et õpilaste kohta võib koguda andmeid ainult sellises ulatuses, mis on vajalik, et täita õigusaktides määratletud eesmärgid.

23. Ankeedis küsitavad andmeid peavad seega olema möödapääsmatult vajalikud koolile pandud ülesannete täitmiseks.

24. Lisaks üldpõhimõtetele sätestab isikuandmete kaitse seadus, et isikuandmete töötlemine on lubatav kahel juhul:

(1) kui isikuandmeid töötleb haldusorgan, siis võib isikuandmeid töödelda üksnes avaliku ülesande täitmise käigus seaduse, välislepingu või Euroopa Liidu Nõukogu või Euroopa Komisjoni otsekohalduva õigusaktiga ettenähtud kohustuse täitmiseks.

(2) kui isikuandmeid ei töötle haldusorgan, vaid töötlejaks on nt erasektor, siis on isikuandmete töötlemine lubatav üldjuhul vaid siis, kui isik on andnud selleks oma nõusoleku, kui seadus ei sätesta teisiti. Enne isikuandmete töötlemist tuleb kooskõlas IKS § 12-ga andmesubjektile teatavaks teha, mis on isikuandmete töötlemise eesmärk, isikud, kellele võib andmeid omakorda edastada ning isikuandmeid töötleva vastutava isiku nimi. Nõusolekus, mille isik oma andmete töötlemiseks annab, peavad vastavalt IKS § 12 lõikele 1 olema selgelt määratletud andmed, mille töötlemiseks luba antakse. Nõusolek peab olema selge ja teadlik ning siinkohal tuleb tähele panna, et vaikimist või tegevusetust nõusolekuks ei loeta.

25. Kui seadus loetleb täpsed andmekoosseisud, mida haldusorgan tohib töödelda, tohib haldusorgan sellest enamaid andmeid töödelda vaid inimese, kelle andmeid töödeldakse, nõusolekul eeldusel, et IKS § 6 on täidetud – andmete kogumisel peab olema õiguspärase eesmärk ja andmete maht selle eesmärgi saavutamiseks vajalik.

2.3. Isikuandmete töötlemine õppeasutuse poolt

26. PGS § 27 lg 4 sätestab, et õpilase kooli vastuvõtmise üldised tingimused ja korra kehtestab haridus- ja teadusminister. Haridus- ja teadusministri 19.08.2010 määrusega nr 43 kehtestatud „Õpilase kooli vastuvõtmise üldised tingimused ja kord ning koolist väljaarvamise korra“ § 3 lg 1 sätestab, et kooli vastuvõtmiseks esitab sisseastuja või piiratud teovõimega sisseastuja puhul vanem kooli vastuvõtu tingimustes ja korras määratud vormis taotluse, millele lisab:

1) sisseastuja isikut tõendava dokumendi (selle puudumisel sünnitunnistuse või -tõendi) ametlikult kinnitatud ära kirja või väljavõtte;

- 2) kui taotluse esitab vanem, siis vanema isikut tõendava dokumendi ametlikult kinnitatud ära kirja või väljavõtte;
- 3) ametlikult kinnitatud väljavõtte õpilase tervisekaardist selle olemasolul;
- 4) gümnaasiumiastmele vastuvõtmisel sisseastuja põhihariduse omandamist tõendava dokumendi ametlikult kinnitatud ära kirja;
- 5) paragrahvi 4 lõikes 1 nimetatud dokumendid¹⁰ ühest koolist teise üleminekul.

27. Seega sätestab sisseastumist reguleeriv määrus, et sisseastumise taotluse vorm kehtestatakse kooli vastuvõtu tingimustes ja korras.

28. Et selgitada välja, kas koolil on õigusaktidest tulenev vajadus küsida vanema töökohta ja ametit, tuleb analüüsida põhikooli ja gümnaasiumiseadust, sest IKS §-s 6 sätestatud üldpõhimõtete kohaselt tohib kool koguda vaid andmeid, mida koolil on õigusaktidega pandud ülesannete täitmiseks vaja.

29. Üks olulisemaid kooli ülesandeid ja eesmärke, mida tuleb saavutada koostöös vanematega, on **koolikohustuse täitmine**. PGS § 9 lg 1 sätestab, et koolikohustus on kohustus osaleda kooli päevakavas või individuaalses õppekavas ettenähtud õppes, täita õpiülesandeid ning omandada teadmisi ja oskusi oma võimete kohaselt. Koolikohustust ei loeta täidetuks, kui koolikohustuslik isik ei ole kantud ühegi kooli nimekirja või puudub õppes mõjuva põhjuseta.

30. Koolikohustuse täitmisel ja selle kontrollimisel on järjepidevalt silma peal hoidnud Riigikontroll, kes oma 2007. aastal koostatud auditis kritiseeris teravalt põhjuseta puudumiste suurt arvu, kuid ka edasijõudmatust õppetöös.¹¹ Auditis „Koolikohustuse täitmine ja selle tagamise tulemuslikkus” tegi Riigikontroll järgmised tähelepanekud:

- endiselt ei ole täpsustatud koolikohustuse mittetäitmise mõistet ning eri osapoolte kohustusi seoses koolikohustuse täitmisega;
- Haridus- ja Teadusministeeriumil ei ole täpset ülevaadet koolikohustuse täitmisest;
- arvestuses koolikohustuslike laste üle on olulisi puudusi ning seetõttu ei saa kindel olla, et kõik koolikohustuslikud lapsed kooli jõuavad;
- õppetööst puudumine ei ole vähenenud. Ligikaudu 2% õpilastest (3100 õpilast) puuduvad koolist põhjendamata enam kui 20% tundidest;
- paljudel õpilastel on probleeme õppetöös edasijõudmisega ning katkestajate hulk püsib endiselt kõrge;
- koolikohustuse täitmise parandamiseks rakendatavate meetmete kasutamine on kasvanud;
- koolid hindasid kõige tulemuslikumaks meetmeks koolikohustuse täitmise parandamisel tasandusklassi;

¹⁰ § 4. Õpilase koolist väljaarvamine

(1) Enne kooli lõpetamist õpilase koolist väljaarvamisel väljastab kool õpilasele või piiratud teovõimega õpilase puhul vanemale vastava taotluse alusel:

- 1) ametlikult kinnitatud väljavõtte õpilasraamatust;
- 2) väljavõtte õpilase tervisekaardist;
- 3) direktori allkirja ja kooli pitseriga kinnitatud klassitunnistuse või õpinguraamatu jooksva õppeaasta kohta, kui õpilane arvatakse koolist välja pärast õppeperioodi lõppu;
- 4) kooli direktori allkirja ja kooli pitseriga kinnitatud klassitunnistuse või õpinguraamatu ning hinnetelehe jooksva õppeveerandi või kursuse hinnetega, kui õpilane arvatakse koolist välja õppeveerandi kestel.

¹¹ Riigikontroll: olukord koolikohustuse täitmisel tekitab muret. Kättesaadav arvutivõrgus:

<http://www.riigikontroll.ee/Suhtedavalikkusega/Pressiteated/tabid/168/557GetPage/4/557Year/-1/ItemId/38/amid/557/language/et-EE/Default.aspx>.

- kuigi aastate jooksul on hakatud laialdasemalt rakendama erinevaid meetmeid, ei ole koolikohustuse täitmise näitajad (katkestamine, puudumised) paranenud.¹²

31. PGS eelnõu seletuskirjas selgitatakse, et Riigikontrolli tähelepanekuid on eelnõu ettevalmistamisel arvesse võetud: „Koolikohustuse (mitte)täitmise mõiste keskne määratlemine aitab täpsustada õpilaste kohustusi ning annab selged juhised, milliste nõuete täitmist õpilastelt oodata. Samuti aitab koolikohustuse mittetäitmise määratlemine eri osapooltel (koolil, kohalikul omavalitsusel, lapsevanemal) võtta õigeaegselt tarvitusele meetmeid, et aidata raskustesse sattunud õpilastel põhiharidust omandada. Lisaks võimaldab see koguda riigil teavet selle kohta, kui suurel hulgal õpilastest on risk põhiharidust mitte omandada. Eesti Vabariigi põhiseaduse § 37 sätestab, et õppimine on kooliealistele lastele seadusega määratud ulatuses kohustuslik.“¹³

32. Seetõttu on PGS-s suurendatud vanema rolli ja vastutust koolikohustuse täitmisel.¹⁴ Nii on **vanemal kohustus esitada koolile oma kontaktandmed ja teavitada nende muutustest** (PGS § 11 lg 1 p 2).

33. Kui õpilasel tekib raskusi koolikohustuse täitmisega, peab kool esmalt kohaldama PGS § 58 lõikes 3 sätestatud meetmeid (PGS § 12 lg 1). Kui kooli rakendatavad meetmed ei avalda mõju või neid ei ole võimalik **rakendada põhjusel, et kool ei saa õpilase või vanemaga kontakti**, pöördub kool järgmiste meetmete rakendamiseks valla- või linnavalitsuse poole (PGS § 12 lg 2). Kohaliku omavalitsuse meetmed võivad ulatuda kuni vanema suhtes läbi viidava vääртеomenetluseni (PGS § 13-14).

34. Seega on selge, et koolil on hädavajalik omada vanemate aktuaalseid kontaktandmeid. Varasemas seisukohas, mille võtsin PGS vana redaktsiooni alusel, leidnud, et vajadus omada vanema aktuaalseid kontaktandmeid tuleneb ka kooli kohustusest tagada lapse turvalisus (eelmine PGS § 32 lg 1, kehtiv PGS § 44).

35. Küsimus on siiski selles, kuidas määratleda kontaktandmeid, mis on vajalikud vanematega kohese ühenduse saamiseks ning kas nende andmete hulka tuleb lugeda ka vanema töökoht ja amet.

36. Olen seisukohal, et vanema töökohta ja ameti teadmine ei ole selleks vajalik. Lapse koolikohustuse täitmisega kaasnevad probleemid on lapsevanema ja kooli ühine mure, millele tuleb lahendusi otsida omavahelises koostöös. Leian, et kooli direktori ilmumine vanema töökohta võib kahjustada vanema positsiooni töötajana ega aita kaasa koolikohustuse täitmisega. Koostöö on võimalik vaid usaldussuhtes, mida kahjustaks oluliselt lapse probleemide viimine tööandjani. Aeg,

¹² Riigikontrolli audit: „Koolikohustuse täitmine ja selle tagamise tulemuslikkus“. Kättesaadav arvutivõrgus: www.riigikontroll.ee.

¹³ Põhikooli- ja gümnaasiumi seaduse eelnõu 412 SE seletuskiri, kättesaadav arvutivõrgus: <http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&emshelp=true&eid=516358&u=20120306150810>.

¹⁴ § 11. Vanema kohustused koolikohustuse täitmise tagamisel

(1) Vanem on kohustatud võimaldama ja soodustama koolikohustuse täitmist, sealhulgas:

- 1) looma koolikohustuslikule õpilasele kodus õppimist soodustavad tingimused ja õppes osalemise eeldused;
- 2) esitama koolile oma kontaktandmed ja teavitama nende muutustest;
- 3) tutvuma koolielu reguleerivate aktidega;
- 4) tegema koostööd kooliga käesolevas seaduses ja selle alusel kehtestatud õigusaktides sätestatud tingimustel ja korras;
- 5) kasutama meetmeid, mida talle pakub kool või elukohajärgne valla- või linnavalitsus;
- 6) pöörduma kooli ettepanekul nõustamiskomisjoni poole;
- 7) taotlema vajaduse korral koolilt ja õpilase elukohajärgselt valla- või linnavalitsuselt õigusaktides sätestatud koolikohustuse täitmise tagamise meetmete rakendamist.

(2) Kui vanem ei täida käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud kohustusi, on valla- või linnavalitsus kohustatud kasutusele võtma vajalikud meetmed lapse õiguste kaitsmiseks.

mil niisuguseid küsimusi arutati tööandja seltsimehelikus kohtus, jääb minevikku. Aga rõhutan veelkord, et minu hinnangul eeldab kooli ja lapsevanema toimiv koostöö pooltevahelist usalduslikku suhet.

37. Enamgi veel, lapse vanemate töökoha ja ameti teadmine võib minu hinnangul avaldada kahjulikku mõju ka **lapse vastuvõtmisel kooli** ning tema suhtes koolis langetatavatel otsustel, sest paratamatult on ametitel erinev maine, mis võib otsustajaid mõjutada ka alateadlikult. Sõltuvalt vanemate töökoha mainest võidakse hakata kohtlema erinevalt ka lapsi.

38. Minu hinnangul on koolil vajadus teada lapsevanemate töökohta ja ametit vaid juhul, kui lapsevanemate töökogemusi kasutatakse õppeprotsessis, nagu näiteks Rocca al Mare Kooli praktikas. Tunnustan Rocca al Mare Kooli poolt vanemate kaasamist ning nende töökogemuste kasutamist õpiprotsessi rikastamiseks. Usun, et see võib tõsta laste huvi uute valdkondade suhtes ning tõsta oluliselt õpimotivatsiooni. Et lapsevanema osalemine õppeprotsessis eeldab vastava vanema nõusolekut, tähendab ka see isikuandmete kogumist nõusoleku alusel. Ehk teisisõnu, koolil tuleks seega esmalt lastevanematele kaasamise eesmärki ja sisu tutvustada ning suhelda edasi vaid nende vanematega, kes on nõus selles projektis kaasa lööma. Niisugusel juhul jääb ära kõigi vanemate töökohtade andmete kogumine n-ö igaks juhuks.

39. Eeltoodust nähtub, et kool võib koguda vaid vanemate kontaktandmeid, mis on vajalikud vanematega kohese ühenduse saamiseks koolikohustuse ja laste turvalisuse tagamise ülesande täitmisel. Koolil tuleb minu hinnangul hoiduda täies ulatuses lastevanemate töökohtade ja ametite andmete kogumisest. Töökoha ja ameti andmete esitamine saab olla vaid vabatahtlik ja ka sel juhul peab andmete kogumisel olema õiguspärane eesmärk, näiteks vanema töökogemuse kasutamine õppetegevuses.

2.4. Teabe avalikustamise probleem

40. Austatud minister, juhin tähelepanu veel ühele probleemile. Nagu eelnevalt märkisin, ei olnud enamike gümnaasiumide puhul sisseastumise avaldused kooli veebilehelt leitavad.

41. Avaliku teabe seadus laieneb ka koolidele. AvTS § 5 lg 1 p 1 sätestab, et teabevaldajaks on riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutus. Teabevaldajal on AvTS § 28 lg 1 p 4 alusel kohustus avaldada oma veebilehel riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustele esitatavate avalduste ja muude dokumentide vormid ning nende täitmise juhend. Ka haldusmenetluse seaduse (HMS) § 7 lõikes 2 sätestatakse, et haldusorgan hoolitseb haldusmenetlust käsitleva olulise teabe (dokumentide esitamise juhendid, näidisvormide täitmise juhendid, blanketid, HMS §-s 36 sätestatud selgitused jms) väljapaneku eest oma asukohas ja avaldab selle teabe oma ametlikul veebilehel.

42. Hea halduse tava nõuab teabevaldajalt veebilehe ehitamisel kasutajasõbralikkuse austamist. Paraku paikneb kooli sisseastumisinfo koolide veebilehel kõige erinevates kohtades. See võib olla avalehel eraldi välja toodud, kuid see võib olla peidetud ka järgmiste kataloogide all: „Õppeinfo“, „Kontaktid“ jmt.

43. Hea halduse tava kohaselt tuleks vanematele ka selgitada aktuaalsete kontaktandmete teatamise vajalikkust (lapsega võib midagi juhtuda, koolikohustuse tagamisel koostöö, PGS-st tulenev seaduslik kohustus). Hea võimalus seda teha on kooli veebilehel sisseastumisinfo juures.

Mõni kool on seal avaldanud ka loetelu koolitöös vajalikest asjadest, võimaldamaks vanematel paremini valmistuda.¹⁵

Kokkuvõttes

Austatud minister, laste vanemate töökoha ja ameti kohta andmete küsimine sisseastumisankeetides on olnud aastaid probleemiks. Olen jätkuvalt seisukohal, et põhjendamatult on koguda lastevanemate töökoha andmeid juba kooli vastuvõtmise taotlemisel. Sel hetkel pole veel kindel, kes kandideerijatest koolis ka tegelikult õppima hakkab. Minu hinnangul tuleb kõne alla vanemate töökoha ja ameti küsimine alles siis, kui laps on kooli vastu võetud ja on kindel, et ta seal koolis õppima hakkab. Kuid ka sel juhul saab andmete küsimine toimuda üksnes vabatahtlikult ja vanema teavitatud nõusoleku alusel. Samuti peab koolil olema vanema töökoha ja ameti suhtes teadmishajadus, näiteks kui koolis on tavaks kasutada vanemate töökogemusi õpiprotsessi rikastamiseks.

Olen aastate jooksul üksikute koolide poole pöördunud, kuid üldist olukorda ei ole see oluliselt parandanud. Palun seetõttu Teie abi koolide teadlikkuse tõstmisel ja õigusvastase praktika lõpetamisel. Märgin seejuures, et sarnane probleem võib esineda ka lasteaedades, mistõttu palun Teil võimalusel korraldada sellest ka lasteaedade juhatajate informeerimine. Palun samuti Teie kaasabi, et parandada koolide veebilehtedel sisseastumisinfo kvaliteeti ja viia see kooskõlla avaliku teabe seadusega.

Palun Teil kahe kuu jooksul selle märgukirja saamisest teada anda, mida kavatsete ette võtta.

Austusega

/allkirjastatud digitaalselt/

Indrek Teder

Teadmiseks: Andmekaitse Inspeksioon

¹⁵ Näiteks Võru Kreutzwaldi Gümnaasium on koostanud vastava infolehe: http://vkg.havike.eenet.ee/wordpress/?page_id=403.